

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*
2018, Yıl:6, Sayı:15

Geliş Tarihi: 17.10.2018

Kabul Tarihi: 04.11.2018

Sayfa:1-20

ISSN: 2147-8872

DEDE KORKUT KİTABI'NDA VE HALK HİKÂYELERİNDE EVLİLİK

Nedim Bakırcı*

ÖZET

Halk kültürü, bireyin toplum içerisindeki yaşantısında, düzeni ve uyumu sağlar. Halk kültürünün oluşmasında, bireyin içinde yaşadığı toplumun tarihi, sosyal yapısı, kültürel olayları ve gelişen teknoloji etkili olur. Halk kültürü ürünleri, Türk toplum hayatının ifadesi, duygu ve düşünce birliğinin temel göstergesidir. Türk kültürü içerisinde evlilik, toplum hayatının kültür unsurlarının en yoğun yaşandığı geçiş dönemlerinden birisidir. Evlenme döneminde uygulanan adet ve inanmalarla, bireyin yeni başlayan yaşantısında mutlu olması, kötülüklerden korunması amaçlanır. Eski Türklerden günümüze kadar gelen inanmalarla, aileye yeni katılan bireyi kutsamak için, dinsel-büyüsel pratikler uygulanır.

Bu çalışmada geçmişe ışık tutan en önemli eserlerimizden Dede Korkut Kitabı'nda ve halk hikâyelerinde yer alan evlenme biçimleri, kız arama, kız isteme, kalın / başlık, nişan, nikâh ve düğün gibi evlenme yolundaki süreçleri oluşturan aşamalarındaki uygulamalar ve pratikler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Kitabı, halk hikâyeleri, evlilik çeşitleri, evlilik âdetleri.

MARRIAGE IN THE BOOK OF DEDE KORKUT AND FOLK STORIES

ABSTRACT

Folk culture ensures the harmony and harmony of the individual within the society. In the formation of folk culture, the history, social structure, cultural events and developing technology of the society in which the individual lives are effective. Folk culture products, the expression of Turkish community life, is the basic indicator of the unity of emotions and thoughts. Marriage within Turkish culture is one of the transition

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyatı Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, <https://orcid.org/0000-0001-8672-9481>, nedimbakirci@gmail.com

periods where the cultural elements of social life are most intense. It is aimed that the individual is happy in his / her new life and protects from the evils with the units and beliefs applied during the marriage period. Religious-magical practices are applied in order to bless the new family member with the beliefs from the old Turks to the present day.

In this study, we tried to focus on the practices and practices in the stages of marriage processes such as marriage forms, girls search, girls' request, bold / title, engagement, wedding and wedding, which are included in the book of Dede Korkut and one of our most important works that shed light on the past.

Key Words: The Book of Dede Korkut, folk stories, marriage types, marriage traditions.

Giriş

İnsanlar cemiyet halinde yaşamak mecburiyetindedirler. Bu cemiyetin en küçük birimi ailedir. Bu bakımdan aile, toplumun temel taşıdır. Aile, insanların doğup büyüdüğü, yetişip geliştiği ve terbiye gördüğü topluluktur. Bu, topluluğun küçük - büyük fertlerinin olgunlaştığı, bir hayat okuludur. Aile içerisinde her fert birbirinin bilgi ve tecrübesinden faydalanır. Bu faydalanma bir ömür boyu devam eder. İnsanlık aile ile başlar. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği gibi, bu aile, bir erkek ile bir kadından ibarettir. Hucurat suresi on üçüncü ayet-i kerimesinde mealen: “**Ey insanlar! Biz sizleri bir erkek ile bir kadından yarattık. Birbirinizle tanışmanız için milletlere ve kabilelere ayırdık.**” buyrulmaktadır (Yeni Rehber Ansiklopedisi 1993-1994: 213-214). Dolayısıyla ailenin oluşmasında en temel unsur evliliğdir.

Türk kültüründe hayatın geçiş dönemleri olarak ifade edilen unsurlardan biri de evliliğdir. Evlilik, karşıt cinslerden, iki ya da daha fazla kişinin üremek ve dolayısıyla türün devamlılığını sağlayan, ekonomik ve sosyal bir birliktelik kurmak amacıyla aile kurumunu oluşturmak için adım atmalarına dönük yapılan bir sözleşmedir (Yolcu, 2016: 458).

Yaşamın ikinci geçit dönemi olan evlenme, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay olarak görülmüştür. Ailenin, toplumsal yapının temeli olması bu birliğin sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırmıştır (Yolcu, 2016: 460). Dünyanın her yerinde evlenme kültürüne bağlı olarak belli kurallar ve kalıplar çerçevesinde pek çok uygulama ve pratiklere sahne olduğu gibi toplumların tarihi, kültürel ve ekonomik yapılarına göre de evlilik biçimleri belirlenmiştir.

Aile ve akrabalık kültürel antropolojinin temel konularından biridir. Aile ve akrabalığın tesisi için evlilik ön şarttır. Evrensel bir kurum olan evliliğin gerçekleşmesinde mensup olunan toplumun değer yargıları belirleyici olur. Eş seçiminden evlilik töreninin son aşamasına kadar yapılan bir takım seremoniler, ritler ve uygulamalar toplumdaki çeşitlilik göstermektedir (Bekki, 2009: 31).

Burada destandan halk hikâyesine geçişin ürünü olarak değerlendirilen Dede Korkut Kitabı ile halk hikâyelerinde evlilik çeşitleri, kalın / başlık, nişan, nikâh ve düğünle ilgili yapılan tespitler metinlerden hareketle yorumlanmaya çalışılmıştır.

Dede Korkut Kitabı'nda ve Halk Hikâyelerinde Evlilik Çeşitleri

Türkiye'de yaygın olarak görülen evlilik çeşitleri; **görücü yoluyla evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertme yoluyla evlenme, berder evliliği, taygeldi evliliği** (çocuklu dul bir erkekle, karşı cinsten çocuklu bir dul kadının, çocuklarının ve kendilerinin evlenmeleriyle ortaya çıkan evlilik olaylarıdır), **baldıza evlilik, çok eşli evlilik, otura kalma evliliği** (kızın bohçasını alıp oğlan evine gitmesi), **söz alma söz verme yoluyla evlilik, kayın biraderle evlilik, kardeş çocukları evliliği, bir dizi erkek kardeşin bir dizi bacalarla bireysel evliliği** şeklindedir (Yolcu, 2016: 460). Bu evliliklerin dışında Lütfi Sezen bir çalışmasında Türkiye'de evlilik çeşitlerinin 33 kadar olduğunu tespit etmiştir (Sezen, 2005: 185-195).

Dede Korkut Kitabı'nda ve halk hikâyelerinde; **görücü yoluyla evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertme yoluyla evlenme, çok eşli evlilik, kayın biraderle evlilik, ilk görüşte âşık olma yoluyla evlilik** gibi evlilik çeşitleri tespit edilmiştir.

Görücü yoluyla evlilik, gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde görülen bir evlenme biçimidir. Bu evlenme biçiminde kız seçme girişimi, doğrudan doğruya evlenecek gencin annesi, babası veya diğer yakınları tarafından başlatılmaktadır. Gencin kızı beğenmesi yeterli değildir. Diğer aile bireylerinin de onayını alması gerekmektedir.

İlk önemli değerlendirme kızın güzelliği, asaleti, huyu, mahareti ve iffeti konusunda olur. Akrabalık kurmada ailenin ekonomik durumu da gözden uzak tutulmaz. Kız alıp vermenin birbirine denk aileler arasında olması yeğlenir.

Anadolu'da "*Davul dengi dengine*" sözü bunun için söylenmiştir. Evlenme işine, "*görücü*" denilen ve erkek ailesi tarafından seçilen kadınlar grubunun kız evini ziyareti ile başlanılır. Görücü ekibin içinde; erkeğin annesi, kız kardeşi, birkaç akraba ve güvenilir komşu hanımlar bulunur. Erkeğin ısrarla üzerinde durduğu bir aday yoksa, kız beğenme yetkisi tamamen bu gruba verilir. Görücü ekibin içinde erkeğin annesi, kız kardeşi, birkaç uyanık akraba ve güvenilir komşu hanımlar bulunur. Erkeğin ısrarla üzerinde durduğu bir aday yoksa kız beğenme yetkisi tamamen bu gruba verilir. Görücü kadınlar, tek bir kız evini ziyaretle yetinmezler. Ev ev, mahalle mahalle, köy köy dolaştıkları olur (Sezen, 2005: 186).

Türklerde evlilik gelenekleri söz konusu olduğunda daha çok dıştan evlilik ile tek eşlilik ön plana çıkmaktadır. Bu tür evliliklerin en güzel örneklerine yazılı kaynaklarımızdan Dede Korkut Kitabı'nda rastlanmaktadır. Dıştan evlilik türü en güzel şekilde Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu'nda işlenmiştir (Bekki, 2016: 80).

Dede Korkut Kitabı'nda tam anlamıyla olmasa da Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu'nda görücü yoluyla evlilik bahsi geçmektedir. Hikâyede Kanglı Koca oğlunun evlenmesi gerektiğini söyleyince Kan Turalı da babasına şu cevabı verir: "Baba ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir

eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı dedi. Kanglı Koca der: Oğul sen kız istemezmişsin, bir yiğit bahadır istermişsin, onun arkasında yiyesin içesin hoş geçesin. Der: Evet canım baba öyle isterim, ya varasın bir cici bici türkmen kızını alasın, birdenbire kayayım üzerine düşeyim, karnı yırtılsın dedi. Kanglı Koca der: Oğul kız görmek senden, mal rızk vermek benden dedi (Ergin, 2001: 124)

Metinden de anlaşıldığı gibi Kan Turalı kendisi gibi yiğit bir kızla evlenmek istemektedir. Babasının dediği gibi kendisine yoldaş aramaktadır. Kan Turalı, kırk yiğidiyle birlikte Oğuz illerini dolaşır ve kendine uygun kız bulamaz. Daha sonra Kanglı Koca, yanına kocaları alıp önce İç Oğuzu, sonra Dış Oğuzu gezer, ancak oğlu için uygun kız bulamaz. Kanglı Koca'nın yolu Trabzon'a düşer ve Trabzon tekürünün fevkalade güzel bir kızı olduğunu öğrenir. Bunun üzerine Kanglı Koca "Varayım oğluma haber vereyim, hüneri var ise gelsin alsın, yoksa evdeki kıza razı olsun dedi" (Ergin, 2001: 125).

Burada oğlu için kız aramaya çıkan babadır. Aslında geçmişten günümüze doğru geldiğimizde evlilik çağına gelmiş bir delikanlı için kız arama ve bulma annenin, oba veya mahalle kadınlarının görevidir. Ancak Dede Kokut hikâyelerinde Kanglı Koca'da olduğu gibi bu görev babaya aittir. Baba oğlunun istediği özelliklere sahip kızı bulmuş ve görevini tamamlamıştır. Kızı almak ise oğlanın hünerine kalmıştır.

Hüner ise Trabzon Tekürünün kızını almak için şart olarak öne sürülen üç canavarı yenmektir. Bu üç canavardan biri aslan, biri kara boğa, diğeri ise kara erkek devedir. Kan Turalı, babasından bu ağır şartları duyunca kırk yiğidini yanına alıp Trabzon'a gider. Teküre selam verir. "Tekür der: "Yiğit nereden geliyorsun?" Kan Turalı yerinden kalktı, selam verdi, sallana sallana yürüdü, ak alnını açtı, ak bileklerini sıvadı, dedi ki:

Karşı yatan kara dağını aşmağa gelmişim

Akıntılı suyunu geçmeğe gelmişim

Dar eteğine geniş koltuğuna sığınmaya gelmişim

Tanrı buyruğu ile Peygamber kavli ile

Kızını almağa gelmişim" (Ergin, 2001: 128-129).

diyerek Kan Turalı, Tekürün kızına talip olmuş ve Tekürden kızını bizzat kendi istemiştir.

Derdiyok ile Zülfisiyah adlı hikâyede İsmail Şah, Yemen padişahına savaş açar. Savaş için hazineye parası olmayan İsmail Şah, Mahmut ve Muhammed adlı bezirgânlardan para ister. Bezirgânlar para vermeyince İsmail Şah tarafından öldürülürler. Bezirgânların çocukları Recep ve Abdurrahman sokağa terk edilir. Kahveci Ali Ağa bu çocukları alıp misafir eder. Bir gün Ali Ağa hanımına bu delikanlılar için kız aramasını söyler. Kadın uzun aramalardan sonra delikanlılara uygun kızları bulur (Alptekin, 2002: 202). Ali Ağa adındaki kahveci, yanına aldığı delikanlılar için karısına kız bulması için talimat vermiştir. Kadın da görücü olarak pek çok yer dolaşmış ve bu delikanlılara uygun kızları bulmuştur. Ali Ağa, karısının bulduğu kızlara dünürücü olarak gitmiş ve kızları iki delikanlıya alıp düğünlerini yapmıştır.

Köroğlu-Han Nigar hikâyesinde doğrudan görücü usulüyle evlenme yoksa da Köroğlu'nun Nigar Hanımın resmini görüp âşık olması ve daha sonra Dağıstan'a gidip Nigar Hanımı istemesi söz konusudur.

Nigar Hanım'ı Köroğlu'na verirler. Köroğlu'nun isteği üzerine saraydakiler nikâha çağrılır. Nikâh kıyıldıktan sonra Köroğlu, Nigar'ın sarayında yaşamaya başlar (Alptekin, 2002: 132).

Türkiye'de görülen evlenme biçimleri içerisinde **kız kaçırma yoluyla** gerçekleştirilenler önemli bir yer tutmaktadır (Örnek, 1995: 186). Kaçırma yoluyla evlilik Türklerde evlenme biçimlerinin en eskisidir. Bu evlenme biçiminin eskiliği konusunda Abdulkadir İnan şunları söyler: “Eski devirlerde evlenme, kız kaçırmak ve yağma etmek yoluyla olmuştur. Nitekim Yakutlarda ve Altay Türkleri arasında son zamanlara kadar evlenme ancak kız kaçırma ile meşru izdivaç sayılmıştır.” (İnan 1987: 344). “Altay Türkleri arasında bugün de erkek ve kız tarafları kendi aralarında sözleştikleri halde, delikanlı kendi soyundan olan yiğitlerle beraber giderek kız kaçıır.” (İnan 1987: 345). Günümüzde ailelerin evliliğe kesin karşı çıkması durumunda kız kaçırma olayı gündeme gelir. Bu durum, sosyo-ekonomik ve diğer sebeplerle en çok kız tarafının engellemesi ile ortaya çıkar. Bu engeller arasında kız tarafının başlık parası istemesi önemli bir yer tutmaktadır. Delikanlı kızla anlaşarak kızını kaçıır. Kız kaçırmanın diğer bir şekli de kızın rızası olmadan, zorla kaçıırılmasıdır. Bu durumda delikanlı, arkadaşlarından veya yakınlarından yardım almakta, bu da aileler arası sürtüşme ve kavgalara sebep olmaktadır (Sezen, 2005: 187).

Kız kaçırma yoluyla evlilik daha çok halk hikâyelerinde yer almaktadır. Dede Korkut Kitabı'nda kız kaçırma yoluyla evlilik söz konusu edilmemiştir.

Köroğlu'nun oğlu Hasan Bey Telli Nigar'ın resmini görür ve ona âşık olur. Hasan Bey Telli Nigar'ın yaşadığı Akşehir'e gider. Hasan Bey ile Telli Nigar bahçede karşılaşırlar. Telli Nigar da Hasan Beyi görür görmez âşık olur. Hasan Bey, Telli Nigar'a haber gönderir ve iki âşık yatsı namazından sonra kaçarlar. Telli Nigar'ın kardeşleri iki âşığın peşine düşer. Peşlerine gelen atlılarla mücadele eden Hasan Bey yaralanır. Hasan Bey, soğuk su içince yaraları azar. O, cebindeki üç tüyü birbirine sürmesini Telli Nigar'dan ister. Bunun üzerine Köroğlu, oğlunun sıkıntıda olduğunu anlar. Koçaklarıyla birlikte yola çıkan Köroğlu, oğluna yetişir. Köroğlu, oğlu Hasan Bey'i ve Telli Nigar'ı yanına alarak Çamlıbel'e gelir. Oğlu ve gelini için büyük bir düğün yapar (Alptekin, 2002: 135-136)

Hasan Bey resmini gördüğü Telli Nigar'a âşık olunca hiç vakit kaybetmeden Telli Nigar'ın yaşadığı yere gider ve kızını kaçıırarak onunla evlenir. Kız kaçırmanın karşılığında başlık parası söz konusu olması gerekirken hikâyede bu durum söz konusu edilmemiştir.

Keloğlan'ın Köroğlu'nun Atını Kaçırması adlı hikâyede Köroğlu, Tuna içinde bir adaya varır. Bu adada Hasan Paşanın nişanlısı kırk kız ile oturmaktadır. Köroğlu bu kızını görür ve “Ben bu güzeli Ayvaz'ın o kötü sözlerine karşılık götüreyim, Ayvaz'a alayım, Ayvaz benim yüzüme baktığı zaman dediği sözlerden utansın.” düşüncesiyle bahçeye girer. Hasan Paşanın nişanlısı kızlarla ona bir kese altın gönderir. Ancak o, yaşlı bir adam olduğunu ve

keseyi bizzat kızın vermesini ister. Kız keseyi Köroğlu'na uzatmak isterken kolundan tutup terkisine alır ve Çamlıbel'e gelir (Alptekin, 2002: 139).

Burada Köroğlu, en sevdiği keleşi olan Ayvaz için kız kaçırdığı görülmektedir. Bu kız kaçırma bilmeden de olsa Köroğlu'nun Hasan Paşa'nın Kırat'ını kaçırmışından dolayı ona bir ders verme amacı da taşımaktadır. Çünkü Köroğlu'nun kaçırdığı kız Hasan Paşa'nın nişanlısıdır. Daha sonra Köroğlu, Hasan Paşa'nın üzerine asker gönderir ve Hasan Paşa'yı yener. Bunun üzerine Köroğlu, Hasan Paşa'ya nişanlısını yanlışlıkla kaçırdığını söyleyerek kızı Hasan Paşa'ya teslim eder.

Köroğlu, Hasan Paşa'yla Silistre'ye gider. Hasan Paşa ile nişanlısının düğününe katılır. Köroğlu, düğün sonrası keleşlerini alarak Çamlıbel'e döner.

Kızıroğlu Mustafa Bey hikâyesinde yine Köroğlu'nun Kızıroğlu Mustafa Bey için kız kaçırdığı görülmektedir.

Köroğlu, Kızıroğlu Mustafa Bey'in tasvirini görüp âşık olduğu kızı bulur ve bir derviş kılığında girer. Bir koca karının yardımıyla kız Köroğlu'nun yanına gelir. Köroğlu kızı ata bindirip kaçıtır (Alptekin, 2002: 157).

Yukarıda belirtilen kız kaçırma hadiselerinin dışında Bolu Beyi ve Kocabey Kolu'nda da kız kaçırma olayına rastlanmaktadır. Bolu Beyi hikâyesinde Bolu Beyi'nin Döne Hanımı kaçırdığı ve hapse atıldığı, daha sonra da Köroğlu, evlatlık aldığı Esabalı için Döne'yi kaçırdığı görülmektedir. Padişah Döne Hanımın Köroğlu tarafından kaçırdığını öğrenince Bolu Beyi'ni zindandan çıkarır ve Köroğlu'nun peşinden gönderir. Köroğlu Bolu Beyi'ni yakalar ve öldürür (Alptekin, 2001: 161-164). Kocabey Kolu'nda ise Kocabey, Hezeran Bülbül'ü kendisi için kaçıtır (Alptekin 2001: 169).

Türk kültürü içerisinde yer verilen evlenme biçimlerinden birisi de **beşik kertme yoluyla evlilik**dir. Beşik kertme, çoğunlukla aynı gün doğan, ayrı cinsten iki çocuğun aileleri tarafından evliliklerinin güvenceye alınması olgusudur (Balaman, 2002: 41). Ayrıca, beşiklerin kenarına işaret konur ve buna beşik kertmesi denmektedir. Beşik kertme, tanıklar, anlaşma ve dua ile yapılmaktadır (Yolcu, 2016: 461).

Temelinde sosyo-ekonomik ve psikolojik etmenlerin yattığı bu tür evlenme, Hindistan ve Avustralya'da da görülmektedir (Örnek, 1995: 187). Birbirini çok seven eş-dost, komşu veya yakınlar, çocukları henüz beşikte iken, beşiklerine birer kertme(işaret) vurarak kız ve oğlanın haberi olmadan nişanı gerçekleştirirler. Bu yolla gerçekleştirilen nişanın ileride birtakım sürtüşmelere ve gerginliklere yol açtığı bilinmektedir (Sezen, 2005: 188). Günümüzde geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiş olan beşik kertme evliliğinin, birçok sakıncası da vardır. Erkek ile kızın gelecekte ne olacakları bilinmeden evlilik kararı aileleri tarafından verilir; ama çocukların en azından ne kadar yaşacakları belli değildir. Ailelerin arasının bozulmaması da garanti değildir. Gelecekte gençlerin birbirlerini isteyip istememesi en önemli sakıncadır. Bütün bunların yanında beşik kertmenin gençlerin beraber kararları ile bozulduğu da olur (Gönen, 2006: 66).

Dede Korkut Kitabı'nda Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda beşik kertme yoluyla evliliğe rastlamaktadır. Dede Korkut Kitabı'nda adı geçen bu evlenme biçiminin çok eski bir geçmişi olduğu anlaşılmaktadır. Kam Gan Oğlu Han Bayındır, bir gün büyük bir ziyafet düzenler. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetine katılırlar. Pay Püre Bey de Bayındır Han'ın sohbetine gelenlerdendir.

“Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yaya dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz durmuştu. Sol yanında Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek durmuştu. Pay Püre Bey bunları gördüğünde ah eyledi, başından aklı gitti, mendilini aldı, böğüre böğüre ağladı.” (Ergin, 2001: 58) Bunun üzerine sohbette bulunan beyler Pay Püre'ye niçin ağladığını sorarlar. Pay Püre Bey de oğlu olmadığı için ağladığını söyler. Beyler Pay Püre Bey'in oğlu olması için dua ederler. Bay Piçen de hazır bulunan beylerden bir kızı olması için dua etmeleri ister. Beyler onun için de dua ederler.

Pay Piçen Bey, Oğuz beylerine hitaben; “Beyler Allah Taâla bana bir kız verecek olursa, siz şahit olun benim kızım Pay Püre Bey'in oğluna beşik kertme yavuklu olsun, dedi” (Ergin, 2001: 59).

Pay Piçen Bey, hanlar hanı Bayındır Han'ın ve Oğuz beylerinin huzurunda daha doğmamış kızını Pay Püre Bey'in oğluna beşik kertme yoluyla nişanlamıştır.

Beşik kertme yoluyla evlilikte Dede Korkut Kitabı'nda olduğu gibi iki kez nişan yapılır. Yukarıda da belirtildiği gibi birincisi beşik kertmesi sırasında, ikincisi ise daha sonraki süreçte olmuştur.

Bamsı Beyrek, bir gün av sırasında bir geyiği takip eder. Geyik dikilen kırmızı otağın önüne gelir. Beyrek, okuyla geyiği yaralar. Bunun üzerine otağda bulunana Banu Çiçek, geyikten pay ister. Beyrek, bey oğlu olduğunu söyleyerek geyiğin tamamını bağışladığını söyler. Bu arada otağın Banu Çiçek'e ait olduğunu da öğrenir. Banu Çiçek, Beyrek'in geyiği bağışlamasına kızar ve Beyrek'le çeşitli yarışa girer. Banu Çiçek bütün yarışları kaybeder. Beyrek, yarıştığı kadının Banu Çiçek olduğunu anlar ve parmağından çıkardığı yüzüğü aralarında nişan olsun diye Banu Çiçek'in parmağına takar (Ergin, 2001: 63-64).

Bamsı Beyrek, avdan dönünce babasına evlenme isteğini dile getirir ki Türk örf ve adetlerine göre oğlan babasına doğrudan evlenme isteğini söyleyemez. Bamsı Beyrek de evlenme isteğini dolaylı yoldan anlatmaya çalışmıştır.

“Beyrek kızdan ayrılıp evlerine geldi. Ak sakallı babası karşı geldi, der: Oğul fevkalade olarak bugün Oğuz'da ne gördün? Der: Ne göreyim, oğlu olan evlendirmiş, kızı olan kocaya vermiş. Babası der: Oğul yoksa seni evlendirmek mi gerek. Evet ya ak sakallı aziz baba, evlendirmek gerek dedi. Babası der: Oğuz'da kimin kızını alıvereyim dedi. Beyrek der: Baba bana bir kız alıver ki ben yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmeli ben hasmıma varmadan o bana baş getirmeli, böyle kız alıver baba bana dedi. Babası Pay Püre Han der: Oğul sen kız istemiyorsun, kendine bir hempa (omuzdaş) istiyormuşsun, oğul galiba senin istediğin kız Pay Piçen Bey kızı Banu Çiçek'tir dedi. Beyrek der: Evet ya, evet aksakallı aziz baba benim de istediğim odur, dedi.” (Ergin, 2001: 64-65).

Yeri gelmişken söylemekte fayda var. Eskiden Anadolu'nun pek çok yerinde erkeklerin ve kızların evlenme isteklerini belirtmek için çeşitli yöntemleri kullandıkları bilinmektedir. Erkeklerin yaptığı en yaygın davranışlar arasında babasının ayakkabısını eşige çivilemek, pilava kaşığı saplamak, tekdaş çorap giymek, evde huzursuzluk çıkarmak, durgunlaşmak, sebepsiz küsmek, eve geç gelmek, sabah geç kalkmak, bıyık bırakmak gibi davranışlar sayılabilir. Kızların yaptığı en yaygın davranışlar arasında ise bulaşık, süpürge ve tavukla dövüşmek, sık sık su getirmeye gitmek, öleceğini, Allah'ın canını alıp kendisini kurtarmasını söylemek, hırçınlaşmak, itaatsizleşmek, iş yaparken sert hareket etmek, canından usandığını söylemek gibi davranışlar sayılabilir.

Beşik kertme yoluyla evlilik çeşidine halk hikayelerinde de rastlanılır. Varaka ile Gülşah hikâyesinde Çin'de yaşayan iki kardeşin çocukları olmaz. Bunlar çocuksuzluklarına çare aramak için gurbete çıkarlar. Yolda bir dervişle karşılaşır. Derviş koynundan çıkardığı elmayı kardeşlere paylaşır ve hanımlarıyla yemelerini söyler. Daha sonra iki kardeş aralarında anlaşarak çocuklarının kız ve erkek olmaları halinde birbirleriyle evlenmelerine karar verirler (Alptekin, 2002: 188). Doğan çocuklara Varaka ve Gülşah adlarını koyarlar. Varaka, Gülşah ile beşik kertmesi olduk için onunla evlenmek ister.

Kerem ile Aslı hikâyesinde Kerem ile Aslı doğmadan beşik kertmesi yapılmışlardır. Şah ile Keşiş çocuksuzluklarına çare aramak için yolculuğa çıkarlar. Yolda bir dervişle karşılaşır, derviş onlara bir elma vererek çocuk sahibi olabileceklerini söyler. Bunun üzerine Şah ve Keşiş doğacak çocuklarını evlendireceklerine dair birbirlerine söz verirler (Duymaz, 2001: 255).

Tahir ile Zühre hikâyesinde bir derviş padişah ve vezire bir elma vermek suretiyle çocuk sahibi olmalarını sağlar. Elmayı verirken de derviş, doğacak çocukları birbirlerinden ayırmamalarını ve onları birbiriyle evlendirmelerini ister (Türkmen, 1998: 210). Dervişin çocukları birbirlerinden ayrılmasını istememesi beşik kertmesi olarak değerlendirilebilir.

Türklerde çok yaygın olmamakla birlikte **çok eşli evlilik** de görülmektedir. Hükümdarların siyasi sebeplere bağlı olarak birden fazla evlilik yaptıkları bilinmektedir. Buna benzer özel sebeplerin dışında Türklerde tek eşlilik esastır. Yazılı metinlerde çok eşle evliliğin ilk örneği Oğuz Kağan Destanı'nda yer almaktadır. Oğuz Kağan, iki kadınla evlenmiştir. Birinci evliliği "Oğuz Kağan Tanrı'ya yalvarırken karanlık basar ve gökten ışık içinde bir kız iner. Oğuz Kağan o kızı görüp beğenir ve kendisine alır. Bu evlikten Gün, Ay ve Yıldız adlarında çocukları olur." (Bang-Arat, 1936: 13-15) şeklindedir. İkinci evliliği ise "Yine bir gün Oğuz Kağan ava gider. Gölün ortasında bir ağaç görür. Ağacın kovuğunda bir kız vardır. Oğuz Kağan bu kızı da sevip alır. Bu evlilikten Gök, Dağ ve Deniz adlarında çocukları olur." (Bang-Arat, 1936: 15) şeklinde gerçekleşmiştir.

Burada Oğuz Kağan'ın Tanrı tarafından belirlenen kızlarla evlenmesi önemlidir. Zira Oğuz Kağan'ın gökten inen ışık içerisinde ve bir ağaç kovuğunda yer alan Tanrısal kadınlarla evlenmesi ilk bakışta bütünüyle fantastik ya da olağanüstü bir durum gibi ortaya çıkmaktadır. Fakat Oğuz onlar vasıtasıyla Tanrı kutunu kazanmış ve bunun sonucunda ülkeyi yönetmek,

yeni fetihler yaparak Tanrı nizamını, yani töreyi yaymak için harekete geçmiştir (Aça, 2010: 162).

İslamiyet’i kabul ettikten sonra çok eşlilik yaygınlık kazanmıştır. Cumhuriyete kadar birden fazla kadınla evlenme devam etmiştir. Ancak Cumhuriyetten sonra çok eşli evlilik yasaklanmıştır. Eğitim düzeyinin yükseldiği çevrelerde bu evlenme biçimi ortadan kalmış olmasına rağmen, eğitim düzeyi düşük kırsal kesimlerde hala devam etmektedir. Temelinde sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenler vardır. Daha çok erkek çocuk sahibi olup bulunduğu çevreye hükmetmek amacı ön planda gelmektedir. Çocuk, özellikle erkek çocuk doğurmayan kadının üzerine; 1., 2. hatta 3. kuma alınabilmektedir. Bu davranış şekli kadının hak ve özgürlüğünü hiçe sayan bir anlayışın ürünüdür (Sezen, 2005: 191).

Yukarıda ifade edildiği gibi yazılı metinlerde ilk örneğini Oğuz Kağan’da gördüğümüz çok eşli evlilik çeşidi Dede Korkut Kitabı’nda ve halk hikâyelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Dede Korkut Kitabı’nda Kam Püre’nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda Bamsı Beyrek, çok eşle evlenmiştir. Aslında Oğuzlarda tek eşle evlilik esastır. Çünkü hikâyeler içerisinde tek istisna Bamsı Beyrek’te görülür. Bamsı Beyrek’in ikinci kadınla evlenmesi bir zorunluluk olduğu söylenebilir. On altı yıl Bayburt Hisarı’nda esir kalan Beyrek, Banu Çiçek’in Yalancıoğlu Yaltacuk’la evleneceği haberini alır. Beyrek bunu üzerine müteessir olur. Tekür kızı Beyrek’in durumunu görünce: “Kız der: Niçin müteessirsin hanım yiğit? Geldikçe seni şen görürdüm, gülerdin oynardın, şimdi noldun dedi. Beyrek der: Nasıl müteessir olmayayım? On altı yıldır ki babanın esiriyim, babaya anaya, akrabaya kardeşe hasretim ve hem bir kara gözlü yavuklum var idi. Yalancıoğlu Yaltacuk derler bir kişi var idi. Varmış yalan söylemiş, beni öldü demiş, ona varır olmuş dedi. Böyle söyleyince kız -Beyreğe âşık olmuştu- der: Eğer seni hisardan aşağı urgan ile sallandıracak olursam, babana anana sağlık ile varacak olursan beni burada gelip helallığa alır mısın dedi. Beyrek and içti: Kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, yer gibi kertmeyim, toprak gibi savrulayım, sağlık ile varacak olursam Oğuz’a gelip seni helallığa olmazsam dedi.” (Ergin 2001: 74).

Beyrek’in Melikin kızıyla evlenmesi zindandan kurtulması şartıyladır. Hapisten kurtulan Beyrek Banu Çiçek’in düğününe gelir çeşitli olaylardan sonra Beyrek kimliğini açıklar. Bamsı Beyrek, Banu Çiçek’e Melikin kızının yaptıklarını ve onu almaya söz verdiğini anlatınca Banu Çiçek Melikin kızıyla da Beyrek’in evlenmesine razı olur. Bunun üzerine “Pay Püre Bey’in oğlancığı Beyrek, melikin kızını aldı, ak evine, ak otağına geri döndü, düğüne başladı” (Ergin, 2001: 89)

Görüldüğü gibi Beyrek, verdiği sözü yerine getirmiş, kızı almaya gitmiştir. Aynı zamanda Banu Çiçek de erinin bu sözünü yerde bırakmamıştır, kızla evlenmesine izin vermiştir.

Halk hikâyelerinde Latif Şah, Sevdekâr Şah ile Gülenaz Sultan, Ercişli Emrah ile Selvi Han, Şah İsmail hikâyelerinde de çok eşli evlilik söz konusudur.

Latif Şah hikâyesinde Latif Şah'ın İsfendiyar'ı yenmesi üzerine Hint padişahı Mehriban Hanımla Latif Şah'ı evlendirir. Kırk gün kırk gece düğün yapar. Çeşitli olaylardan sonra Latif Şah, Fes padişahının esiri olur. Darağacında idam edilmek üzereyken Esmer Sultan tarafından kurtarılır. Latif Şah ile Esmer Sultan birlikte kaçarlar. Olanları Mehriban Sultan'a anlatan Latif Şah'a Hint padişahı yardım eder. Kırk gün kırk gece düğünden sonra Latif Şah, hem Mehriban Hanım'la hem de Esmer Sultan'la evlenir (Alptekin, 2002: 178-179).

Sevdekâr Şah ile Gülenaz Sultan adlı hikâyede Şah Abbas evli olmasına rağmen bir sefer dönüşü gizlice cariyesi Gülenaz ile evlenir (Alptekin, 2002: 182).

Şah Abbas'ın ikinci evliliği çocuğu olmamasındandır. Karısının izin vermeyeceğini düşünen Şah Abbas, cariyesi Gülenaz ile gizlice evlenmiştir. Gülenaz, bir erkek çocuğu dünyaya getirir. Şah Abbas'ın karısı Perçem Sultan bu haberi alınca Gülenaz'ı öldürtüp çocuğu alıp getirmesi için bir cadıyı görevlendirir. Cadı Gülenaz'ı öldürüp oğlanı alıp gelir.

Ercişli Emrah, önce Selvi Han ile evlenmiş, bir hafta sonra da Selatin Peri ile evlenmiştir (Bali, 1973: 187).

Şah İsmail hikâyesinde de çok eşle evlilik yer almaktadır. Bu hikâyede diğerlerinden farklı olarak üç eşle evlilik söz konusudur. Şah İsmail, önce bir Türkmen Beyi'nin kızı olan Gülizar'a âşık olur. Gülizar'ı annesi Şah İsmail'e vermek istemediği için obasını toplayıp Hindistan'a gider. İsmail, Gülizar'ı ararken Gülperi'yi görür ve birbirlerine âşık olurlar. Gülperi'nin kardeşleri Şah İsmail'le bacılarını evlendirmek isterler. Şah İsmail Gülizar'ı bulmadan onunla evlenemeyeceğini söyleyince düğün ertelenir.

Yoluna devam eden Şah İsmail, Arapüzengi ile karşılaşır. Birbiriyle vuruşurken Arapüzengi yenilir. Şah İsmail, Arapüzengi'nin örtüsünü açınca kız olduğunu görür. Yenildiği erkekle evlenmeyi düşünen Arapüzengi, İsmail'le evlenmek ister. İsmail bunu kabul eder, ancak Gülizar'ı bulmadan düğün yapamayacağını belirtir. Sonunda Gülizar'ı bulan Şah İsmail, söz verdiği gibi Gülizar, Gülperi ve Arapüzengi ile evlenir (Alptekin, 2002: 196-198). Şah İsmail, önce bir av sırasında karşılaştığı Gülizar'a âşık olmuş ve onunla evlenmek istemiştir. Gülizar'ın annesi bu evliliğe razı olmayınca Gülperi'yi alıp kaçarlar. Bunun üzerine Gülizar'ı aramaya çıkan Şah İsmail, sonra Gülperi'yle karşılaşır ve ona âşık olur. Daha sonra Arapüzengi'yi görünce ona da âşık olur. Şah İsmail hikâyesinde çok eşle evliliğin aşk üzerine kurulduğu söylenebilir.

Dede Korkut Kitabı'nda olmayıp halk hikâyelerinde karşımıza çıkan bir evlilik çeşidi de **kayın biraderle evlilik**dir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da rastlanılan bir evlilik türüdür. Sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlerle gerçekleştirilmektedir. Törelere kaynaklanan bu evlilik biçimi, "Namusu başkalarına kaptırmamak" gibi bir anlayışla gerçekleştirilmektedir. Ölen kardeşin karısı, bekâr olan erkek kardeşle evlendirilir veya evli olan erkek kardeşin ikinci eşi olması yoluna gidilir. Erkek kardeşin olmaması durumunda ise, yeğenler veya yakın akrabalarından birisi tercih edilir. Mirasın bölünmesi, öksüz kalan çocukların geleceğinden duyulan endişeler

de bu tarz evliliklere neden olmaktadır. Üvey babanın akrabadan olması çocuklar için bir güvence olacağı anlayışı da bu evliliğin gerçekleşmesinde rol oynamaktadır (Sezen, 2005: 189).

Bu tür evlilik sadece Sürmeli Bey hikâyesinde görülmektedir. Hikâyede Arif Bey adında bir delikanlı Telli Senem'e âşık olur ve onunla evlenmek ister. Akif Bey'le Telli senem nişanlanır. Arif Bey, yakın arkadaşı İshak Bey'i bir ihtiyacının olup olmadığını öğrenmek için Telli Senem'e gönderir. İshak Bey dönüşte Telli Senem'in kötü bir kadın olduğunu söyleyince Arif Bey başını alıp gurbete gider. Yolda esir olan Arif Bey başından geçenleri Toraman Paşa'ya anlatınca ona Sürmeli Bey adını verir.

Bu arada Telli Senem, Sürmeli Bey'in abisi Cahil Bey'e iftiraya uğradığını anlatır. Cahil Bey, kardeşini aramaya çıkar. Cahil Bey, kardeşini bulduğunda ölmek üzeredir. Bir süre sonra Sürmeli Bey ölür. Cahil Bey memleketine döndüğünde annesi, babası ve hanımının cenazesiyle karşılaşır. Yalnız kalan Cahil Bey ile Telli Senem evlenirler (Alptekin, 2002: 243).

Hikâyede kayınla evlilikte çocukların geleceğinden endişe etme veya mirasın bölünmesi gibi bir endişeden kaynaklı değildir. Cahil Bey'in karısını kaybetmesi, Telli Senem'in ise Sürmeli Bey'i kaybetmesine bağlı olarak kayın biraderle evlilik gerçekleşmiştir.

Türk halk hikâyelerinde karşımıza çıkan bir evlilik çeşidi daha var ki o da **ilk görüşte âşık olma yoluyla evlilik**dir. Hemen hemen bütün halk hikâyelerinde karşımıza çıkan bir evlilik çeşididir. Halk hikâyelerinde kahramanın âşık olması, saz çalma ve şiir söyleme yeteneği kazanması aynı andadır. Bu iki unsur birbirine bağlı unsurlardır. İlk görüşte âşık olma hikâyelerde şu şekilde karşımıza çıkar: Derviş, Han Nigar'ın resmini Kiziroğlu'na gösterir ve kızın resmini gören Kiziroğlu hemen âşık olur, Mine Sultan Ayvaz'ı görünce âşık olur, Latif Şah, Mehriban Sultan'ı gördükten sonra, aşk hastalığına yakalanır, bade içen Salman Bey ile Turnatel Hanım, Emrah ile Selvi Han, Resul ile Şah Senem, Yusuf ile Züleyha, Kirmanşah ile Mahperi birbirlerine âşık olurlar, Nebi, çeşme başında karşılaştığı Hacer'e âşık olur, Kays ile Leyla, Tahir ile Zühre okulda birbirlerine âşık olurlar, Gülenaz Sultan Sevdakar'a, Hurşit Mahımihri'ye, Şah İsmail Gülizar'a, Şahoğlu Şah Abbas Selvi'ye, Kerem Aslı'ya ilk görüşte âşık olurlar (Alptekin, 2002: 337-339).

Hikâyelerde yer alan bu âşık olmalar; evlenme isteğinin dile getirilmesi ve kız hakkında bilgi alma, kahramanın yolculuğa çıkması ve engellenmek istemesi, yolculuk sırasında karşılaşılan engeller, açık ve gizli rakipler, kahramanın yardımcıları, müstakbel eşin memleketine şahsiyeti gizleyerek gitme, dönürlüğün dile getirilmesi, rakiplerle mücadele, verilen görevi başarma ve zafer, memlekete dönüş ve düğün (Bekki, 2006: 203-226) gibi çeşitli olaylara sahne olur. Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Leyla ile Mecnun gibi hikâyeler dışında kalan bütün hikâyelerin sonu iki âşığın evlilikleriyle sonuçlanır.

Dede Korkut Kitabı'nda ve Halk Hikâyelerinde Kalın / Başlık

Başlık, Türklerde eskiden beri var olan ve günümüze kadar gelen bir âdettir. Bunun delili olarak XI. yüzyıl eserlerinde Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lügati't-Türk adlı eserinde

de geçmektedir. Kaşgarlı, “Kalın berse kız alır” yani başlık veren kız alır demek suretiyle kalının ne kadar önemli olduğunu anlatır. Başlık olarak para ve maldan başka köle dahi verildiğini (Genç, 1975: 300) Kaşgarlı eserinde belirtir.

Başlık parası kız kaçırma yoluyla evliliğin doğal sonucu olarak görülmelidir. Kız kaçırma sonrasında ortaya çıkan kalın veya başlık, iki tarafın işi tatlıya bağlamasına ve arada oluşacak husumeti ortadan kaldırmasına yöneliktir. Bu konu ile ilgili Mehmet Ali Yolcu; aileler ve klanlar arasındaki kan davalarının önüne geçmek için kalın uygulamasının devreye sokulduğunu, kalın ve başlık uygulaması, kız kaçırmanın hem nedeni hem de sonucu (Yolcu, 2016: 460) olduğunu ifade etmiştir.

Geçmişini en önemli yazılı kaynaklardan olan Dede Korkut Kitabı'na kadar dayandırabileceğimiz başlık, Anadolu'nun birçok yerinde, evlenecek gencin kız tarafına ödediği paraya denir. Bu ödeme nakit para yanında; altın, ev, bahçe, tarla veya canlı hayvan (at, koyun, sığır vb.) olarak da gerçekleştirilmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde başlığa; "bedel", "ağırlık", “ana hakkı” gibi vb. isimler de verilmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizin kırsal kesimlerinde, günümüzde bile oldukça yaygın olan başlık parasının miktar ve biçimi üzerinde yapılan pazarlığın sonuçlanmasına "başlık kesme" denir. Başlık, kadını bir mal olarak gören bir anlayışın ürünü olması yönüyle, son derece ilkel bir zihniyetin devamıdır. Oğlan tarafının ekonomik yıkımına sebep olmakta, gerekli paranın temin edilmemesi durumunda, kız kaçırılmalarını ve kan davalarını çoğaltmaktadır.

Başlık parasını tamamen kızın çeyiz masrafına harcayan aileler de vardır. Bu durumda, başlık parasının, evlenenler için "ekonomik bir destek olabileceği" de söylenebilir (Sezen, 2005: 187).

Dede Korkut Kitabı'nda başlık, Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda Dede Korkut'un Banu Çiçek'i kardeşi Deli Karçar'dan isterken ve Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu'nda Kan Turalı'nın Selcen Hatun'u almak için üç canavarı yenmesi olaylarında karşımıza çıkmaktadır.

Hikâyede kız istemeye Dede Korkut'un gitmesine karar verilince Dede Korkut, Banu Çiçek'in Deli Karçar adında bir ağabeyinin olduğunu, kız istemeye gelenleri öldürdüğünü haber verdi. Dede Korkut'a iki at verdiler. O da Banu Çiçek'i istemeye gitti. “Tanrı'nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek'i Bamsı Beyrek'e istemeğe gelmişim dedi.” (Ergin, 2001: 67) Bunun üzerine Deli Karçar Dede Korkut'un peşine düştü. Dede Korkut kaçtı. Atlardan biri yorulunca diğerine bindi. En sonunda Deli Karçar yetişip yakaladı ve tam öldürecekken Dede Korkut ism-i âzam duasını okudu. Deli Karçar'ın eli havada asılı kaldı. Deli Karçar aman diledi. Kız kardeşini vereceğini, ancak bazı şartlarının olduğunu söyledi.

Deli Karçar der: “Bin erkek deve getirin dişi deve görmemiş olsun, bin de aygır getirin ki hiç kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de koyun görmemiş koç getirin, bin de kuyruksuz kulaksız köpek getirin, bin de pire getirin bana dedi. Eğer bu dediğim şeyleri getirirseniz pekâlâ verdim, amma getirmeyecek olursan bu sefer öldürmedim, o vakit öldürürüm, dedi.” (Ergin, 2001: 67)

Deli Karçar'ın deve, aygır, koç, köpek ve pıreyi başlık olarak istemesi dikkat çekicidir. Burada bulunması zor olan hayvanların sayılmasını, hikâyelere masal unsurlarının karıştırmış olmasına ya da amacın, işi zora sokmak olduğuna bağlayabiliriz (Gönen, 2006: 63).

Başlık konusunun halk hikâyelerinden pek çoğunda da işlendiği görülmektedir.

Koroğlu'nun Kenan Kolu'nda bir derviş, Kenan hükümdarının kızının tasvirini Koroğlu'na gösterir. Gördüğü kızın Ayvaz'a uygun olduğunu düşünen Koroğlu, Kenan hükümdarından kızını istemeye gider. Ancak hükümdar kızını vermek istemez ama "önce istediklerimi alayım" diyerek kızının ağırlığınca altın ister. Koroğlu Kenan hükümdarının bu isteğini yerine getirir. Daha sonra hükümdar, kızının çeyizini hazırlamak için Koroğlu'ndan altı ay süre ister (Alptekin, 2002: 141).

Varaka ile Gülşah adlı hikâyede başlık veya kalın söz konudur. Varaka, Gülşah'ı amcasından ister. Amcası Gülşah için kalın olarak bir deve yükü cevahir, bir deve zerzab, bir deve yükü de altın ister (Alptekin, 2002: 188). Hikâyede Varaka ile Gülşah amca çocuklarıdır. Buna rağmen Varaka'nın amcası kızı Gülşah için oldukça yüklü başlık istemiştir. Varaka bu başlık parasını bulmak için kırk gün mühlet ister. İstenen sürede başlık parası gelmeyince amcası kızını başkasına verir. Varaka parayı tamamlayıp getirir, ancak Gülşah'ın evlendiği haberini alır. İki âşık beşik kertmesi olmalarına rağmen başlık parası yüzünden evlenmeleri gerçekleşmemiştir. Hikâyenin sonunda Varaka ve Gülşah kavuşmadan ölürlür.

Âşık Garip hikâyesinde Âşık Garip'in annesi Hoca Sinan'dan "Allah'ın emri Peygamberin kavliyle" kızını ister. Hoca Sinan, kızı için 40 kese altın, Âşık Garip de başlık parasını kazanmak için yedi yıl süre ister (Türkmen, 1995: 140).

Hoca Sinan, aslında kızını vermek istememektedir, fakat kızını vermedi dedirtmemek için yüklü miktarda başlık parası istemiştir. Âşık Garip'in bu parayı kolay kolay bir araya getiremeyeceğini bilir.

Kan Turalı Boyunda, Kan Turalı Tekürün kızını almak için üç canavarla savaşmak zorundadır. Önce boğayı, sonra aslanı, daha sonra da deveyi yener ve Tekürün kızı Selcen Hatun'u almaya hak kazanır. Tekür istemese de kızını Kan Turalı'ya vermek zorunda kalır. Kızını verdiği için pişman olan Tekür, Kanturalı ve Selcen Hatun'un üzerine asker gönderir.

Selcen Hatun için biçilen kalın aslında üç canavarı yenmektir. Tekür, kızını almak isteyen bu üç canavarı yenmesini şart koşmasını kalın olarak kabul etmek gerekir.

Ancak hikâyede Selcen Hatun yüzü örtülü olan Kan Turalı'nın yüzünü açtığını görünce kendinden geçer ve yanındaki kızlara şöyle der:

"Hak Taâla babamın gönlüne merhamet lütfetse de başlık kesip beni o yiğide verse, bunun gibi yiğit yazık olur ki canavarlar elinde helak olsun." (Ergin, 2001: 129).

Selcen Hatun, aslında babasının canavarlarla savaşıp yenen yiğidin kendisini alacağını bilmesine rağmen Kan Turalı'nın canavarlarla savaşmasını istemez. Onun da diğer talipleri

gibi helak olacağını düşünüp babasının Kan Turalı'ya acımasını ve başlık kesip kendisini ona vermesini ister.

Köroğlu'nun Köse Kenan-Dânâ Hanım Kolu, Şah İsmail ve Ercişli Emrah ile Selvi Han hikâyelerinde Kan Turalı'da olduğu gibi başlık para, altın, mal mülk olarak görülmez. Başlık parası olarak kabul edeceğimiz farklı uygulamalara yer verilmiştir.

Köroğlu'nun Köse Kenan- Dâna Hanım Kolu'nda, Adov Bey'in Dâna adında bir kızı ve kırk oğlu vardır. Dâna Hanım güreşte kendisini kim yenerse onunla evlenecektir. Bu haberi duyan Köse Kenan, Köroğlu'ndan izin alarak Teknam'a gider.

Köse, önce Adov Bey'le tanışır ve derdini anlatır. Dâna Hanım ile Köse güreşirler, Köse güreşte galip gelir. Adov Bey, Köse'yi tebrik edip düğün masraflarını karşılar. Köse Kenan, Dâna Hanım'ı alıp Çamlıbel'e doğru yola çıkar. Köroğlu'nun emri üzerine yedi gün yedi gece Köse Kenan ile Dâna Hanım'a düğün yapılır (Alptekin, 2002: 131).

Bu metinden de anlaşılacağı üzere Kan Turalı'da olduğu gibi bir imtihanla kız alma söz konusudur. Zira Dâna Hanım'ı almak isteyen onunla güreşmesi gerekmektedir. Dâna Hanım'ın kendisiyle evlenmek isteyen yiğitle güreşmeyi ve güreşen kişinin kendisini yenmeyi kalın olarak belirlediği görülmektedir. Bunu duyan Köse Kenan da Dâna Hanım'la güreşir ve onu yenerek almaya halk kazanır.

Benzer durum yani güreşte veya savaşta kendisini yenenle evlenme ahdi Şah İsmail hikâyesinde Arapüzengi karakterinde de görülmektedir. Şah İsmail ile vuruşan Arapüzengi, vuruşmayı kaybeder. İsmail, Arapüzengi'nin yüzünü açınca çok güzel bir kız olduğunu görür. İsmail Arapüzengi'nin şartını öğrenince onunla evlenmeyi kabul eder.

Ercişli Emrah ile Selvi Han hikâyesinde ise başlık doğrudan mal mülk olarak karşımıza çıkmaz. Selvi'nin bir bağ istemesi ve bağın da meyve vermesi sonrasında evlilik söz konusu edilmektedir. Şahoğlu Şah Abbas, Selvi'nin güzelliğini görünce hemen âşık olur. Şahoğlu Şah Abbas'ın Selvi ile evlenme isteğini Yakup Han Selvi'ye bildirir, Selvi kabul etmez. Çünkü Selvi Emrah'ı sevmektedir. Şah Abbas, Yakup Han'ı tekrar Selvi'ye gönderir, Selvi de "Selvi Bağları" adı verilen bir bağ dikilmesini ister. Bu bağ meyvesini verdiği zaman Selvi, Şah Abbas'la toy-düğün yapacaktır (Alptekin 2002: 221). Bağ yedi yılda meyve verir, düğün hazırlıkları başlar. Otuz dokuzuncu gün Emrah düğüne yetişir.

Ferhat ile Şirin hikâyesinde kalın, Ferhat'ın dağı delip şehre suyu getirmesidir. Ferhat dağı delip suyu getirmesine rağmen Şirin'le evlenememiştir. Her ikisi de canına kıymıştır. Bugün Amasya'da Ferhat ile Şirin adına pek çok efsane anlatılır olmuştur. Bazı varyantlarda Ferhat kalın olarak istenilen dağı delip suyu şehre getirme işini başarmış ve Şirin'le evlenmiştir (Alptekin, 2002: 261).

Günümüzde kalın ya da başlık geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiştir diyebiliriz. Ancak az da olsa kırsal bölgelerde hâlâ kalın ya da başlık geleneği devam etmektedir. Modern hayatın gereği olarak oğlan tarafının evlenecek çiftler için ev tutmaları, ev eşyalarını alıp dizmeleri aslında başlık geleneğinin farklı bir uygulamayla devam ettiğini göstermektedir.

Dede Korkut Kitabı'nda ve Halk Hikâyelerinde Nişan ve Nikâh

Nişan evlilik adetleri içerisinde önemli bir uygulamadır. Nişan evlenme için bir söz ve aynı zamanda bir sözleşmedir. Eski Türklerde nişanlanma, delikanlı tarafından kızın açık başına bir elbise atmak biçiminde gerçekleşirdi. Böylece bir kadının bir erkeğe bağlanması, örtüyle simgeleştirilmiş gibidir (Yolcu, 2016: 465-466). Günümüzde ise nişanda bir çeşit ant içme olarak ifade edilebilecek şerbet içilir. Böylece adaklılar birbirine adanmış veya bağlanmış olurlar.

Günümüzde nişan, genellikle kız evi tarafından yapılır. Oğlan tarafı çeşitli takılar alır ve kıza takarlar. Daha önceden hazırlanmış yüzükler bir büyük tarafından nişan sırasında kız ve oğlanın parmaklarına takılır. Dede Korkut Kitabı'nda evlenme ile ilgili törenler Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinde küçük düğün ve büyük düğün ifadesiyle ikiye ayrılmaktadır. Küçük düğün ifadesiyle nişan merasimi, büyük düğün ifadesiyle de asıl düğün merasimi kastedilmektedir.

Yalancıoğlu Yaltacuk, Beyrek'in öldüğü haberini getirince Banu Çiçek'le evlenmek için Bayındır Han'dan izin ister. İzin alan Yalancıoğlu Yaltacuk, küçük düğünü yani nişanı yapar, büyük düğün için mühlet koyar (Ergin, 2001: 72).

Yine aynı hikâyede Bamsı Beyrek, Banu Çiçek'le yaptığı at yarışı, ok atama ve güreş sonrasında Banu Çiçek'in kimliği ortaya çıkınca "Kız der: Yiğit Pay Piçen'in kızı Banu Çiçek benim, dedi. Beyrek üç öptü, bir dişledi, düğün kutlu olsun han kızı diye parmağından altın yüzüğü çıkardı, kızın parmağına geçirdi. Aramızda bu nişan olsun han kızı dedi." (Ergin, 2001: 64).

Halk hikâyelerinde de birbirine âşık iki gencin bağlanmasını nişanla sağlarlar. Nişan aynı zamanda duyuru niteliği de taşır. Gelinlik kızın başının bağlandığı, artık görücü olarak kimsenin gelmemesi anlamına da gelir.

Ülfetin hikâyesinde durumu değerlendiren Hasan Paşa, kızını Ülfetin'e vermeye razı olur. Çok geçmeden iki gencin nişanları yapılır. Ardından da düğün hazırlıkları başlar (Alptekin, 2002: 207).

Kerem ile Aslı hikâyesinde Şah, oğlunun hastalandığını görünce bir koca karıdan oğlunun derdinin ne olduğunu öğrenmesini ister. Koca karı Kerem'in Aslı'nın derdinden hastalandığını öğrenir ve Şah'a durumu anlatır. Bunun üzerine Şah, Keşiş'i çağırarak oğlu Kerem'i Keşiş'in kızıyla nişanlar (Duymaz, 2001: 256).

Derdiyok ile Zülfisiyah adlı hikâyede ise Ali Ağa, birbirine âşık Derdiyok ile Sülfişiyah'ın nişanlarını yapar (Alptekin, 2002: 202).

Eşlerin arasındaki birlikteliğin resmîleştirilmesi nikâha bağlıdır. Nikâh, birlikteliğe meşru gözle bakılmasının en önemli işaretidir (Gönen, 2006: 67). Nikâh işlemi yapılmadan kurulan birliktelikler hem resmî, hem de toplumun kabullenışı açısından bir anlam ifade etmemektedir. Medeni ve dinsel nikâhtan sonra artık iki genç evlenmiş olurlar. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur (Örnek, 1995: 97).

Dede Korkut hikâyeleri içerisinde nikâh akdinin yapılmasına rastlayamadık. Sadece kelime olarak Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy'da Kazan'ın Şokli Melik ile yaptığı savaşta kendisine yardıma gelen beyler arasında Eylik Koca oğlu Alp Eren diye bir bey de vardır. Bu beyin özellikleri sıralanırken şu ifadeler yer verilmiştir: “Kâfirleri it ardına bırakıp horlayan, yurttan çıkıp Aygır Gözler suyundan at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan, Ak Melik Çeşme kızına nikâh eden, Sofi Sandal Melik'e kan kusturan... Eylik Koca oğlu Alp Eren dörtnala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan yetiştim, dedi.” (Ergin, 2001: 54). Burada Eylik Koca oğlu Alp Eren, muhtemelen Ak Melik Çeşme'yi savaşta yenmiş ve Ak Melik Çeşme'nin kızına nikâh kıymıştır.

Halk hikâyelerinden Keloğlan'ın Koroğlu'nun Atını Kaçırması adlı hikâyede nikâh konusunun işlendiği tespit edilmiştir. O da Hasan Paşa, kız kardeşini Keloğlan'a vermekten vazgeçeceği düşüncesiyle Keloğlan ısrarla nikâh yapılmasını istemiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi nikâh evliliğin tescil edilmesi anlamına gelmektedir.

Hikâyede Keloğlan'ın, Kırat'ı getirmesi karşılığında Hasan Paşa kız kardeşi Perizat'ı ona verecektir. Ancak Keloğlan, yola çıkmadan önce nikâhın kıyılmasını ister. İsteği kabul edilen Keloğlan ile Perizat'ın nikâhı kıyılır. Hasan Paşa tarafından yazdırılan bir kâğıt Keloğlan'ın eline verilir. Kâğıtta “Eğer Keloğlan Kırat'ı getirirse kız kardeşim Perizat Sultan Keloğlan'ın helalidir, getirmezse boynu kıldan incedir.” şeklinde bir not yazılıdır (Alptekin, 2002: 137).

Keloğlan verilen görevi başarıyla yerine getirir ve Kırat'ı çalıp Hasan Paşa'ya teslim eder. Bunun üzerine Keloğlan, Pezirat'la evlenir.

Dede Korkut Kitabı'nda ve Halk Hikâyelerinde Düğün

Düğün evlenme dediğimiz geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Türk kültüründe düğün; bir ailenin doğması, akraba ve dostların bir araya gelmesi ve eğlenceler düzenlenmesi için bir araçtır. Düğün olmadan önce davetiyeler dağıtılarak, düğün hazırlıkları başlar (Gönen, 2006: 68).

Genellikle düğünlerin geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde kutlanmasına çaba gösterilir. Düğüne elden geldiğince çok kimse çağırılmak istenir. Yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine özen gösterilir. Düğünler çağrılanların dışında herkese açıktır (Örnek, 1995: 196). Davetsiz gelen bir misafir olursa çağrılanlar gibi ağırlandırmaya dikkat edilir.

Düğün zamanı ve yeri düğün öncesinde okuyucular adı verilen kişiler tarafından duyurulur. Anadolu'nun pek çok yerinde okuyucular kimi çağırırsa ona hediye verir. Bazen çağrılan kişiler de okuyucuya hediye verir.

Eskiden beri düğün merasimlerinde erkekler ile kadınlar ayrı yerlerde eğlenirler. Modern hayata bağlı olarak bugün hemen hemen her yerde kadın erkek bir arada törene iştirak ederler. Düğünde çalgı veya müzik olmazsa olmazlardandır. Bunun yanı sıra düğün esnasında çeşitli yemekler de gelen misafirlere ikram edilir.

Dede Korkut Kitabı'nda da düğün merasimlerini görmekteyiz. Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek'in evlenmesi düğün merasiminin ilkidir. Burada, Dede Korkut Deli Karçar'ın isteklerini yerine getirince düğün hazırlıkları başlar. Düğün hazırlıklarından ilki gerdek çadırının kurulmasıdır. "Oğuz zamanında bir yiğit ki evlense ok atardı, oku nereye düşse orada gelin odası dikerdi. Beyrek Han da okunu attı, dibine gelin odasını dikti" (Ergin, 2001: 69). Daha sonra Beyrek'e Banu Çiçek gelin hediyesi olarak bir kırmızı kaftan gönderir. Ok atarak gerdek çadırının dikilmesi ile damat adayının kırmızı kaftan giymesi Oğuzlarda bir gelenek olduğu hikâyeden anlaşılmaktadır.

Ancak Bamsı Beyrek, o gece Bayburt Hisarı'nın beyi tarafından esir edilir. Aradan tam on altı yıl geçer. Yalancıoğlu Yaltacuk, Bamsı Beyrek'in ölüm haberini getirerek Banu Çiçek'le evlenmeye hak kazanır. Beyrek, Yaltacuk'la Banu Çiçek'in düğünlerinin yapıldığı gün Bayburt Hisarı Beyinin kızı tarafından evlenme şartıyla serbest bırakılır ve bir ozan kılığında düğüne gelir.

Oğuzlarda düğün sırasında güveyinin yüzüğüne ok atma merasimi yapılmaktadır. Beyrek de güveyinin yüzüğüne ok atar ve yüzüğü ikiye ayırır. Bunun üzerine Kazan Bey; "Bre deli ozan benden ne dilersin, çadırı otağ mı dilersin, kul hizmetçi mi dilersin, altın akçe mi dilersin, vereyim dedi. Beyrek der: Sultanım beni bıraksan da şölen yemeğinin yanına varsam, karnım açtır, doyursam dedi. Kazan der: Deli ozan devletini tepti, beyler bugünkü beyliğim bunun olsun, bırakın nereye giderse gitsin, neylerse eylesin dedi." (Ergin, 2001: 83). Hikâyemizde Deli Ozan olarak karşımıza çıkan Bamsı Beyrek'in, Yaltacuk'un yüzüğünü parçalaması, kendinin ok atmada usta olmasının yanında yüzüğün evlenme olayında ne kadar önemli olduğunu bir kere daha gözler önüne sermektedir. Beyrek, Yaltacuk'un nişan yüzüğünü parçalamakla, kendinin geldiğine ve yalan üzere kurulan nişanın ortadan kalktığına işaret etmektedir.

Beyrek buyruk üzerine düğün yemeğinin yapıldığı yere gelir ve düğün yemeklerini dağıtır. Oradan kadınların eğlendiği yere gelir. Kadınların yanında kopuz çalıp gelin kızın kalkıp oynamasını ister. Önce Kısırca Yenge, sonra Boğazca Fatma gelin olduğunu belirtip oynarlar. Beyrek onların kusurlarını yüzüne vurunca kadınlar utanıp yerlerine otururlar. En sonunda Banu Çiçek kırmızı kaftanını giyip yerinden kalkar ve oynamaya başlar. Bunun üzerine Bamsı Beyrek kimliğini açıklar. Burada üç unsuru belirtmekte yarar vardır. Birincisi kadınların ve erkeklerin ayrı yerlerde eğlenmesi, ikincisi düğünlerde gelen misafirlere yemek ikram edilmesi, üçüncüsü ise güveyide olduğu gibi gelin kızın kırmızı kaftan giymesidir. Özellikle düğünlerde yemek verilmesi Anadolu'da vazgeçilmez bir gelenektir. Hatta bazı yörelerde düğün yemeklerinin özel bir listesi vardır. O listedeki yemeklerin dışına çıkılmaz ve bazı yörelerimizde bu yemeklerin sırası bile vardır (Gönen, 2006: 69).

Daha sonra Beyrek, Bayburt Hisarında esir olan otuz dokuz yiğidini kurtarıp Melik'in kızını alıp Oğuz'a döner. Kırk yerde otağ dikilir ve otuz dokuz yiğit birer ok atıp gerdek çadırlarını kurdururlar. Kırk gün kırk gece toy düğün ederler.

Hikâyede dikkat çeken unsurlardan biri de düğünde davul ve zurnacıların varlığıdır. Zira Beyrek, kadınların eğlendiği yere geldiğinde davulcuları ve zurnacıları kovmuştur.

Demek ki o günün düğünlerinde davul ve zurnanın olması bugün Anadolu'nun pek çok yöresinde düğünlerin vazgeçilmez unsuru davul ve zurnanın kökenlerinin nerelerde bulunduğunu göstermesi açısından da önemlidir. Anadolu'da düğünde çalınan müzik aletlerinin yöreden yöreye değişiklik gösterdiğini de belirtmekte yarar vardır.

Hikâyelerde diğer bir düğün ise Kan Turalı ile Selcen Hatun arasında yapılan düğündür. Kan Turalı üç canavarı yenince Tekür, "Vallah bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi" diyerek kırk yerde kızıl alaca gelin odası diktirdi. Kan Turalı ile kızını getirip gelin odasına koydular. Ozan gelip coşturucu havalar çaldı (Ergin, 2001: 134-135). Bu duruma sinirlenen Kan Turalı, düğünü yarıda bırakır ve Selcen Hatun'u da yanına alarak Oğuz'a dönmeye karar verir.

Kan Turalı, çeşitli mücadelelerden sonra Oğuz'a varır. Babası oğlancığını gördü Allah'a şükürler eyledi. Oğlu ve geliniyle Kanglı Koca Oğuz'a girdi. Yeşil, alaca, güzel çimene çadır dikti. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Düğün etti. Kudretli Oğuz beylerini ağırladı. Altınlıca gölgeğini dikip Kan Turalı gelin odasına girip muradına maksuduna erişti (Ergin, 2001: 142).

Dede Korkut Kitabı'nda düğün konusunun işlendiği başka bir hikâye de Uşun Koca Oğlu Seyrek Boyu'dur. Burada Uşun Koca'nın büyük oğlu Egrek, Alınca kalesinde esir düşer. Bu haber Seyrek'ten saklanır. Tesadüfen abisinin esir olduğunu öğrenen Seyrek, anasına durumu sorar ve gerçeği öğrenir. Kardeşini esirlikten kurtarmak için hareket eden Seyrek'i Salur Kazan'ın tavsiyesiyle evlendirmek isterler. "Acele düğün dernek ettiler. Attan aygır deveden erkek deve, koyundan koç kestiler. Oğlanı gelin odasına koydular." (Ergin, 2001: 182) Ancak Seyrek, hanımıyla kendi arasında kılıç koyarak abisini kurtarmadığı sürece kendisiyle birlikte olmayacağını söyler.

Seyrek, abisi Egrek'i esirlikten kurtardıktan sonra iki kardeş Oğuz'a gelirler. "Gölgeliği altınlıca odasına geldiler. Eğlence yemek içmek oldu. Büyük oğluna da güzel bir gelin getirdi. İki kardeş birbirine sağdıç oldular. Gelin odalarına koşturup indiler, murada maksuda eriştiler." (Ergin, 2001: 189). Görüleceği üzere Seyrek, abisini kurtarmak için hazırlık yapınca baba ve anne bir oğullarının esir olduğunu bildikleri için diğer oğullarının gitmesini istemezler. Budan dolayı baş göz etmek isterler. Anadolu'nun hemen her yerinde anne baba, başıboş serseri gibi gezen oğulları varsa onun kendini toplaması, bir düzen içersinde hayatını sürdürmesi amacıyla baş göz ettikleri bilinen bir gerçektir. Ayrıca iki kardeşin birbirine sağdıç olması da önemli bir geleneğin kökenini bize göstermektedir. Bu gün bile evlilik gelenekleri içerisinde sağdıçlığın önemli bir yeri vardır. Genellikle sağdıç damadın yakın arkadaşı olduğu gibi akrabalarından biri de olabilir. Sağdıç hem evli hem de bekâr olabilir. Genellikle sağdıçın evli olması tercih edilir.

Dede Korkut Kitabı'nın dışında halk hikâyelerinde de düğün merasimlerine rastlanılır. Ancak Dede Korkut Kitabı'nda olduğu gibi düğünde yapılan uygulamalara ait detaylar söz konusu değildir. Köroğlu'nun Akhisar Telli Nigar Cengi, Köse Kenan-Dânâ Hanım, Keloğlan'ın Köroğlu'nun Atını Kaçırması, Köse Kenan ile Kamber, Kocabey Kollarında, Latif Şah, Şah İsmail, Arzu ile Kamber, Emrah ile Selvi Han, Celali ve Mehmet Bey,

Kirmanşah, Salman Bey ve Turnatel Hanım gibi daha pek çok hikâyede kırk gün kırk gece düğün yapıldığından bahsedilmiştir. Ancak düğünlerdeki uygulama ve pratikler açıkça belirtilmemiştir.

Sonuç

Türkler için evlilik önemli bir geçiş dönemidir. Yaşamın ikinci geçit dönemi olan evlenme, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay olarak görülmüştür. Evlilik aileler arasında dayanışmayı sağladığı gibi soyun devamı için de çok önemlidir. Bu geçiş dönemi içerisinde uygulanan pek çok uygulama ve pratikler vardır. Kız beğenmeden gerdek gecesine kadar çeşitli aşamalardan oluşan bir süreçtir. Toplum sırasıyla yapılması gerekenleri önemsemiş ve ona göre de uygulamıştır.

Evlilik kültürü içerisinde yer alan uygulama ve pratikler anlatıcılar tarafından doğal olarak halk anlatmalarına da yansıtıldığı görülmektedir. İncelemeye esas alınan Dede Korkut Kitabı ve halk hikâyelerinde **görücü yoluyla evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertme yoluyla evlenme, çok eşli evlilik, kayın biraderle evlilik, ilk görüşte âşık olma yoluyla evlilik** gibi evlilik çeşitleri, kalın / başlık, nişan, nikâh ve düğün gibi evliliğe dair uygulama ve pratikler tespit edilmiştir.

Hem Dede Korkut Kitabı'nda hem de halk hikâyelerinde istisnalar hariç kahramanlar tek eşle evlenmişlerdir. Dede Korkut Kitabı'nda evlilik ve evliliğe ait aşamalar detaylarıyla verildiği halde halk hikâyelerinde bu detayların çoğu yoktur. Ancak kalın ya da başlık parasının hem Dede Korkut Kitabı'nda hem de halk hikâyelerinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Aça, Mehmet (2010), "Türk Destancılık Geleneğine Bütüncül Yaklaşabilme ve Alp Kavramı Üzerine Bazı Yeni Yaklaşım Denemeleri", *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*, (Hazırlayanlar Saim Sakaoğlu, Ali Duymaz), s. 150-164, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Alptekin, Ali Berat (2002), *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Balaban, Ali Rıza (1982), *Evlilik, Akrabalık Türleri / Sosyal Antropolojik Yaklaşım*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- Bali, Muhan (1973), *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi / Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Bang, W.- (Arat), Reşit Rahmeti (1936), *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Bekki, Salahaddin (2006), *Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler*, Ankara: Öncü Kitap.
- Bekki, Salahaddin (2016), *Dede Korkut Araştırmaları*, Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Duymaz, Ali (2001), *Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Genç, Reşat (1975), “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme”, *Antropoloji Dergisi*, Sayı VII, Ankara, s. 297-310.
- Gönen, Sinan (2006), “Dede Korkut Hikâyeleri’nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri”, *Millî Folklor*, Bahar, Yıl 18, Sayı 69, s. 62-71.
- İnan, Abdulkadir (1987), “Türk Düğünlerinde Exogamie İzleri”, *Makaleler ve İncelemeler*, I. Cilt, s. 341-349, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Örnek, Sedat Veyis (1995), *Türk Halkbilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sezen, Lütfi (2005), “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 27, Erzurum, (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı), s. 185-195.
- Türkmen, Fikret (1995), *Âşık Garip Hikâyesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Türkmen, Fikret (1998), *Tahir ile Zühre*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yeni Rehber Ansiklopedisi*, İstanbul 1993-1994, Türkiye Gazetesi Yayınları
- Yolcu, Mehmet Ali (2016), “Evlilikle İlgili İnanış ve Uygulamalar”, *Halk Bilimi El Kitabı*, (Editör Dr. Mustafa Aça), s. 458-478, Konya: Kömen Yayınları.